

Література:

1. Шакун В.І. Аналіз злочинності: проблеми термінології. Нове українське право, Вип 2, 2023 С 154-162
URL:<http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/470/421>
(дата звернення: 17.03.2024)
2. Львівський державний університет внутрішніх справ. Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах. Львів: 2023 224 с.
URL:file:///C:/Users/Lera%20Zherebko/Downloads/03_11_2023.pdf
(дата звернення: 17.03.2024)
3. Шевчук Т.А. Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний виміри. Кримінологічна складова у підготовці майбутніх правоохоронців в умовах воєнного стану. Вінниця: 2023 С 254-256
URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/04b79918-b360-4d01-8d1e-454eccd4fad0/content> (дата звернення: 17.03.2024)
4. Шакун В.І. Аналіз злочинності: проблеми термінології. Філософські та методологічні проблеми права. 2023. № 2 (26). С. 73–81
URL: <file:///C:/Users/Lera%20Zherebko/Downloads/1607-Текст%20статті-3216-1-10-20240129.pdf> (дата звернення: 17.03.2024)
5. Орлов Ю.В. Монографія. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально - правовий та кримінологічний виміри. Харків: 2023 252 с.
URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content> (дата звернення: 17.03.2024)

ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ: ДОСВІД ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

*Коваль І.І., курсант 410 взводу, Факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник: Конопельський Віктор Ярославич,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології,
доктор юридичних наук, професор*

Провідною метою кримінально-виконавчої системи України, як і більшості інших країн світу, є виправлення засуджених і попередження вчиненню ними нових кримінальних правопорушень. У період зростання злочинності перед державою та її структурами гостро постають питання профілактики правопорушень, виправлення поведінки злочинців, їх ресоціалізації. Нині виправлення та ресоціалізація засуджених неповнолітніх є пріоритетним питанням, яке хвилює ряд вітчизняних і закордонних вчених. До цього питання потрібно підходити ретельно та виважено, тому що неповнолітні складають особливу категорію засуджених. Обумовлено це тим, що молодь є майбутнім держави, і від того, як держава ставиться до молоді, залежить її майбутнє.

Вагомий внесок у розвиток вчення про злочинність неповнолітніх та роботи з ними під час відбування покарання у вигляді позбавлення волі зробили вітчизняні та зарубіжні науковці такі як: Б.М. Головкін, В.В. Голіна, А.П. Гусак, І.М. Даньшин, С.Ф. Денисов, О.М. Джужа, А.Ф. Зелінський, І.І. Карпець, Г.М. Міньковський, М.С. Рибак, Ф.М. Решетніков, та інші.

Злочинність неповнолітніх в усі часи існування незалежної України є актуальною проблемою, якій приділяється значна увага. У кримінології злочинність неповнолітніх розглядається як негативне явище, яке проявляється у сукупності кримінальних правопорушень, вчинених особами у віці від 14 до 18 років. Неповнолітні особи, які відбули покарання і повернулися з місць позбавлення волі, потрапляють у складну життєву ситуацію, оскільки після тривалої ізоляції від суспільства їм складно адаптуватися до соціального середовища, інтегруватися в соціальні групи. Закон України від 17.03.2011 «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» визначає, що соціальна адаптація – це процес засвоєння звільненими особами соціального досвіду з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві [1].

Нині важливим напрямом діяльності установ виконання покарань для неповнолітніх є підвищення якості й рівня соціально-педагогічної та корекційно-виховної роботи із засудженими. В умовах виховної колонії перевиховання особистості неповнолітнього перш за все спрямоване на зміну стилю поведінки, антисуспільних поглядів і переконань, приведення їх у відповідність до загальноприйнятих суспільних норм. Для досягнення цієї мети в установах виконання покарань створюються певні умови: засуджені неповнолітні беруть участь у виховній, культурно-масовій роботі, залучаються до навчання і праці. Однак це все є зовнішніми впливами на особистість засудженого неповнолітнього. Без усвідомлення такою особою можливості свого виправлення, можливості змінити своє життя на краще цей вплив може приносити мінімальний результат.

Особливо складно організувати виховання неповнолітніх зі спотвореними поняттями та звичками, з моральними вадами. Проте це не означає, що не існує виходу з таких ситуацій. У таких випадках працівники виховних колоній повинні володіти знаннями про суть самовиховання, методикою спонукання засуджених до занять самовихованням, уміннями здійснювати цілеспрямоване педагогічне керівництво цим процесом у своїй практичній діяльності.

З метою удосконалення системи виправлення та ресоціалізації засуджених неповнолітніх слід звернути увагу на зарубіжний досвід з цього питання. Як приклад можна розглянути Болгарію, в якій у місцях позбавлення волі строки перебування неповнолітніх за ґратами складаються в межах 160 днів. Цей процес мусить бути вкрай стислим, мати інтенсивний характер, бути ефективним. У Болгарії є проблема досить високого рівня рецидивної злочинності неповнолітніх, тому провідною ціллю та завданням персоналу пені-

тенціарного закладу, а також педагогів-наставників є необхідність надання неповнолітнім засудженим хоча б основ професійної діяльності. Безперечно, наявність професії могла б стати першим кроком для працевлаштування та подальшої освіти.

Вивчення пенітенціарних закладів для неповнолітніх у Нідерландах дозволяє відмітити, що в Україні відбуваються перші позитивні зрушення щодо гуманізації процесу відбування покарань неповнолітніми засудженими. Поряд з тим, формальне перекладання деяких форм і методів виправлення і ресоціалізації засуджених у зарубіжних країнах на українські виховні колонії не відбуваються на свідомості самих засуджених.

Наприклад, засуджені у Нідерландах не уявляють собі життя в колективі, їм притаманне бажання жити ізольовано один від одного, у той час як у виховних колоніях України, навпаки, ізоляція в окрему кімнату вважається покаранням.

Процес виправлення і ресоціалізації засуджених не може бути ефективним, якщо до засуджених неповнолітніх не застосовувати заходи заохочення і стягнення. Відповідно до норм Кримінально-виконавчого кодексу України загальний порядок заохочення засуджених передбачений у ст. 130, а стягнення - у ст. 132 КВК України. Що стосується неповнолітніх, то порядок заохочення і стягнення регламентовано ст. 144,145 КВК України.

У Великобританії неповнолітні, які мають конфлікт із законом, перебувають в установах, де розміщуються по 50–80 осіб зі значною кількістю персоналу. При розміщенні засуджених неповнолітніх враховують також вік: окремо поміщають хлопчиків і дівчаток 12–14, 15–17 та 18–21 років. Такий поділ дозволяє якісно застосовувати заходи соціального впливу і зменшувати ризик насильства всередині установи. Також у Великобританії обов'язково створюються умови для отримання загальної освіти для неповнолітніх злочинців. У будь-якому разі заняття тривають не менше 15 годин на тиждень [2]. Кінцевим результатом виправлення засудженого в Англії є його ресоціалізація, що й визначає основні напрями реформ у країні.

Особливе місце в ресоціалізації неповнолітніх правопорушників у США займають виправно-трудова табори “US Boot Camps. Цікавим є режим у зазначених таборах: підлітки після сніданку займаються фізичною працею 6–8 годин, після цього – стройовою підготовкою та фізичними вправами, а після вечері – навчаються або отримують консультації та лікування від алкоголізму, токсикоманії і наркоманії [3].

У Китаї особлива увага приділяється культурно-масовій роботі: неповнолітні залучаються до роботи гуртків, у цих закладах проводяться огляди художньої самодіяльності. Тут існує мікрорайонна реабілітація, яка працює в експериментальному порядку у великих містах і провінціях. Зміст мікрорайонної реабілітації полягає в тому, що для спостереження за особою, яка звільняється з місць позбавлення волі, у мікрорайоні призначається спеціальний державний орган, який за допомогою зацікавлених громадських рухів та ор-

ганізацій, соціальних добровольців займається виправленням злочинної психології і сприяє її ресоціалізації [4; 5].

Досить цікавим є досвід Чехії. В чеських тюрмах для дорослих існують відділення для неповнолітніх. Режим утримання засуджених у них відрізняється від режиму для дорослих. Камери, як правило, розраховані на двох осіб. Неповнолітні засуджені мають можливість читати, відвідувати гуртки за їх нахилами та бажаннями. Весь час вихованці перебувають під наглядом досвідчених педагогів і вихователів. Один раз у квартал для неповнолітніх засуджених організують різноманітні спортивні змагання. Головною функцією позбавлення волі й ресоціалізації неповнолітніх правопорушників у Чехії є підготовка підлітка до життя після закінчення строку його ув'язнення, повернення його в соціум із твердим переконанням поводити себе відповідно до нових ціннісних орієнтирів, опираючись на отримані знання та досвід.

Підсумовуючи все вищезазначене, слід сказати, що кримінально-виконавча система України повинна переймати провідний досвід у регулюванні цього питання, запроваджувати нові методи та способи задля успішного здійснення основної мети – виправлення та ресоціалізації засуджених неповнолітніх.

Література:

1. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 № 3160-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text>
2. Prison conditions in the United Kingdom. Arianna Silvestri, Antigone Edizioni. Rome. September, 2013. 60 с.
3. Можайкіна О.С. Профілактика протиправної поведінки неповнолітніх: аналіз досвіду США та Великобританії. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. 2011.С. 170–177.
4. Стаднік В.В. Виконання покарання у вигляді позбавлення волі щодо неповнолітніх, Дис. канд. юрид. наук. Львів. 2017. 262 с.
5. Михайлова І. Пробація щодо неповнолітніх як механізм запобігання злочинам неповнолітніх. Національний юридичний журнал: теорія і практика, 2014. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/51.pdf>